Основе веб програмирања

Борисав Живановић (borisavz)

27. јануар 2023.

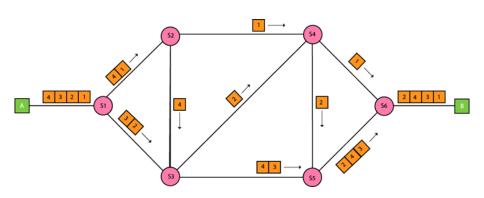
Садржај

- Основни појмови мрежног програмирања
- Клијент-сервер архитектура
- Еволуција веб апликација
- 4 НТТР протокол
- Рад са базом података
- Архитектура веб апликације
- Аутентификација и ауторизација

Packet switching I

- Потребно је да поруку пошаљемо примаоцу
- Директна веза са сваким примаоцем није остварива
- Идеја: повезивање пошиљаоца/примаоца у мрежу, дељење комуникационог канала
- Решење: комутација пакета (packet switching)
  - Поруку изделимо на пакете
  - Пакетима додамо заглавље (header) са адресом пошиљаоца и примаоца
  - Систем зна путање до примаоца
  - Поруку шаљемо пакет по пакет
  - Само један пакет заузима комуникациони канал
  - Пакети могу да путују различитим путањама кроз мрежу, да дођу у различитом редоследу до примаоца, или да нестану

Packet switching II

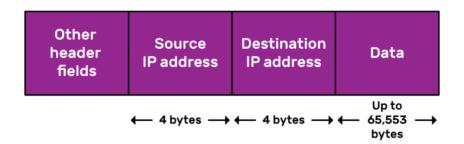

Слика: комутација пакета (packet switching)

Internet Protocol I

- Како би комуницирали у мрежи, потребно је да сваки учесник у комуникацији има додељену **јединствену** адресу
- Поруци придружујемо заглавље (header) које садржи:
  - Адресу пошиљаоца (source address)
  - Адресу примаоца (destination address)
  - Додатна поља (верзија IP протокола, flags, TTL, checksum, ...)
- Захваљујући овом заглављу систем зна коме да проследи поруку
- У одговори су адресе пошиљаоца и примаоца замењене!

Internet Protocol II

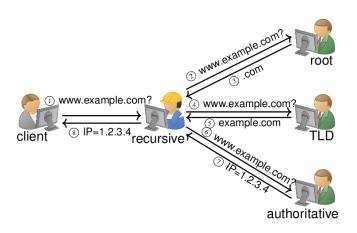

Слика: упрошћена структура IP пакета

DNS I

- Проблем: све више сервера на мрежи
- Није практично памтити сваку адресу у бројчаном облику
- Идеја: систем за придруживање имена, сличан телефонском именику
- Решење: DNS (Domain Name System)
  - ІР адреси додељујемо симболичко име (домен)
  - Домени су хијерархијски (структура стабла)
  - DNS је одговоран за одређени део хијерархије
  - Као одговор враћа IP адресу или адресу одговорног DNS сервера
  - Морамо знати IP адресу DNS сервера!

DNS II

Слика: DNS упит

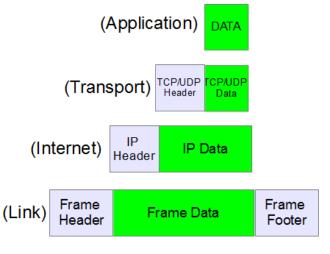
Transmission Control Protocol I

- Решили смо проблем адресирања уређаја на мрежи...
- …али нисмо проблеме редоследа пристиглих пакета и нестајања пакета
- Додатни проблем: шта ако имамо више мрежних апликација на истом рачунару, како да проследимо поруку одговарајућој апликацији?

Transmission Control Protocol II

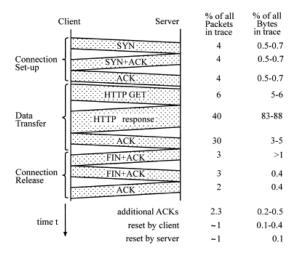
- Решење: TCP (Transmission Control Protocol)
  - Додајемо додатно заглавље на нашу поруку
  - Заглавље садржи source и destination port (слично адреси пошиљаоца и примаоца, али се односи на апликацију), sequence number (редослед поруке)
  - Уколико пакет нестане, шаље се поново
  - Оперативни систем осигурава да само једна апликација користи одређени порт

Transmission Control Protocol III

Слика: енкапсулација пакета

Transmission Control Protocol IV

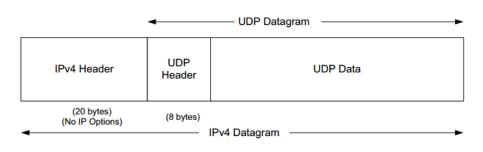
Слика: Ток ТСР комуникације

User Datagram Protocol I

- Успостављање конекције траје одређено време
- За поруке које стају у један пакет, можемо користити једноставнији UDP (User Datagram Protocol)
- Задржавамо адресирање апликација, али губимо гаранцију испоруке
- DNS користи UDP
- Омогућава изградњу протокола који имају гаранције испоруке
  - пример: HTTP3/QUIC

User Datagram Protocol II

Слика: енкапсулација пакета

User Datagram Protocol III

Слика: Садржај заглавља

Однос између чворова

- До сада смо говорили искључиво о чворовима који учествују у комуникацији
- Видели смо да један чвор започиње комуникацију, а други даје одговор
- У раду уочавамо две врсте односа између чворова:
  - peer-to-peer: обе стране су подједнако важне у комуникацији
  - client-server: клијент се обраћа серверу за податке или обављање акције

Клијент-сервер архитектура I

- Модел настао још раних дана рачунарства
- Рачунари су били велики и скупи
- Било је потребно омогућити дељење ресурса између више корисника
- Клијенти су били далеко једноставнији, главна намена је била слање команде и испис резултата
- Данас је овај приступ познат као thin-client

Клијент-сервер архитектура II

Слика: PDP-7 (рачунар)

Клијент-сервер архитектура III

Слика: DEC VT100 (терминал)

Клијент-сервер архитектура IV

- Кроз године, рачунарска моћ је расла
- Ово је довело до појаве PC (Personal Computer)
  - користи се непосредно
  - без конукурентних корисничких сесија
- Потреба за централним сервером и даље није потпуно избачена, али је могућа далеко већа интерактивност
- Данас је овај приступ познат као thick-client
  - пример: Google Docs

Еволуција веб апликација I

- World Wide Web (WWW) је изумео Тим Бернерс-Ли у CERN-у
- Оригинална замисао је била систем за дељење докумената
- Језик докумената: HTML (HyperText Markup Language)
- Протокол за комуникацију: HTTP (HyperText Transfer Protocol)
- Иницијално садржај је био статички (могуће је прегледање искључиво предефинисаних докумената)
- Убрзо су уочени недостаци и настала је потреба за динамичким садржајем

Еволуција веб апликација II

- Идеја: чувати садржај у бази података и на основу њега динамички генерисати HTML документе
- Постоје два решења:
  - server-side render: HTML документ генеришемо користећи шаблон и вредности из базе података
  - client-side render: са сервера учитавамо основни HTML и JavaScript код, након тога размењујемо JSON објекте

Еволуција веб апликација III

```
<!DOCTYPE html>
<html>
<head>
    <title>Page Title</title>
</head>
<body>
    <h2>Heading Content</h2>
    Paragraph Content
</body>
</html>
```

Слика: HTML документ

Еволуција веб апликација IV

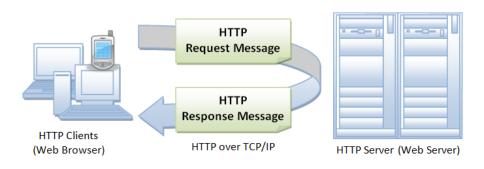
```
"string": "Hi",
      "number": 2.5,
 3
 4
      "boolean": true,
 5
      "null": null,
      "object": { "name": "Kyle", "age": 24 },
      "array": ["Hello", 5, false, null, { "key": "value", "number": 6 }],
      "arrayOfObjects": [
        { "name": "Jerry", "age": 28 },
10
        { "name": "Sally", "age": 26 }
11
12
    }
13
```

Слика: JSON објекат

НТТР протокол

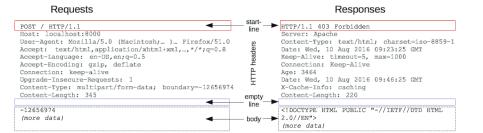
- Текстуални протокол (поруке једноставно могу да читају и људи)
- Користи ТСР (гаранција испоруке је неопходна како би протокол успешно функционисао!)
- Подразумевани порт: 80 (HTTP), 443 (HTTPS)
- Stateless протокол
  - неопходно је придружити додатне информације уз сваки захтев како би пратили корисничку сесију
  - обично преко header-a
- Путања означава ресурс у систему
  - додатни атрибути кроз query params
- Метода означава акцију коју желимо да извршимо над ресурсом
- Статусни код означава да ли је акција успешно изврешна, и ако није, разлог

Request-response I

Слика: Request-response модел

Request-response II

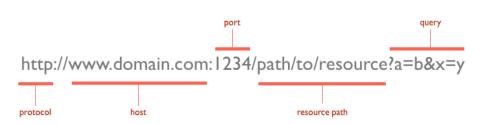
Слика: Садржај request и response порука

Request-response III

- Формирамо HTTP захтев (string)
- Извршавамо DNS упит како би добили IP адресу сервера
  - могуће је и кеширање DNS одговора на клијентској страни
- Успостављамо ТСР конекцију са сервером (подразумевани или наведени порт)
- Захтев шаљемо издељен у пакете
- Чекамо одговор
  - клијенти обично постављају timeout
- Затварамо ТСР конекцију
  - потенцијално уско грло уколико у кратком временском периоду шаљемо више захтева
  - исправљено у наредним верзијама протокола

Request-response IV

Слика: URL

НТТР методе

- **GET**: добављање ресурса из система
- PUT: измена постојећег ресрса у целости
- POST: додавање новог ресурса у систем
- РАТСН: измена дела постојећег ресурса
- DELETE: брисање ресурса из система

Status codes

- 1хх: информациони одговор
  - 100 Continue, 101 Switching Protocols, 103 Early Hints, ...
- 2хх: успешан одговор
  - 200 OK, 201 Created, 202 Accepted, ...
- 3хх: редирекција
  - 301 Moved Permanently, 302 Found, ...
- 4хх: грешка клијента
  - 400 Bad Request, 401 Unauthorized, 403 Forbidden, 404 Not Found, 405 Method Not Allowed, 415 Unsupported Media Type, 422 Unprocessable Entity, ...
- 5хх: грешка сервера
  - 500 Internal Server Error, 501 Not Implemented, 502 Bad Gateway,
     503 Service Unavailable, 505 HTTP Version Not Supported, ...

Архитектура веб апликације І

- Потребно је да омогућимо комуникацију преко НТТР
- И да комуницирамо са базом како би извршавали упите
- Једну акцију може да чини више упита ка бази
- Потребно је запис у бази представити структуром података у жељеном програмском језику
- ...и то су, у суштини, компоненте веб апликације

Архитектура веб апликације II

Слика: шематски приказ архитектуре

Controller

- Садржај НТТР захтева претвара у структуру података
- Позива методу из сервисног слоја
- Резултат добијен позивом сервисног слоја претвара у НТТР одговор
- Може да садржи логику за ауторизацију
- Упозорење: грешка коју шаљемо клијенту не сме да открива интерне детаље

Пример имплементације: Go/Gorilla Mux

```
func (c *AuthController) VerifyRegistration(w http.ResponseWriter, req *http.Request) {
  ctx, span := c.tracer.Start(req.Context(), "AuthController.VerifyRegistration")
  defer span.End()

  verificationId := mux.Vars(req)["verificationId"]

  appErr := c.authService.VerifyRegistration(ctx, verificationId)
  if appErr != nil {
    span.SetStatus(codes.Error, appErr.Error())
    http.Error(w, appErr.Message, appErr.Code)
    return
  }
}
```

Пример имплементације: Java/Spring

Service

- Садржи пословну логику апликације
- Једна сервисна метода се састоји из позива једне или више метода из repository
- Уколико база података подржава трансакције, сервисна метода је граница трансакције
  - commit уколико је акција успешна
  - rollback уколико је акција неуспешна
- Садржи комплетне провере права приступа
  - чест шаблон је да извршимо упит који проверава да ли корисник има право приступа (рецимо, чланство на пројекту), и у зависности од резултата извршимо акцију

Пример имплементације: Go/Gorilla Mux

```
func (s *AuthService) VerifyRegistration(ctx context. Context, verificationId string) *app errors. AppError {
    serviceCtx, span := s.tracer.Start(ctx, "AuthService.VerifyRegistration")
    defer span. End()
    username . err := s.authRepository . GetVerification(serviceCtx . verificationId)
    if err != nil {
        span. SetStatus(codes. Error, err. Error())
        return &app_errors.AppError{500, ""}
    user . err := s.authRepository.GetUser(serviceCtx . username)
    user Enabled = true
    err = s.authRepository.SaveUser(serviceCtx, user)
    if err != nil {
        span. SetStatus(codes. Error, err. Error())
        return &app errors.AppError{500, ""}
    err = s.authRepository. DeleteVerification(serviceCtx, verificationId)
    if err != nil {
        span. SetStatus(codes. Error, err. Error())
        return &app errors.AppError{500, ""}
    return nil
```

Пример имплементације: Java/Spring

```
@Transactional
public void downvotePost(long postId) {
    Post post = postRepository.getByld(postId);
    User user = userRepository.getByld(authUser().getId());
    if ( post . getCommunity ( ) . isUserBanned ( user ) )
        throw new NotAllowedToParticipateException();
    reaction Repository . deletePostReactionByUser(authUser().getId(), postId);
    Reaction reaction = new Reaction();
    reaction . setMadeBy (user);
    reaction.setPost(post);
    reaction.setType(ReactionType.DOWNVOTE);
    reaction Repository . save (reaction);
```

Repository

- Једна метода представља један упит над базом података
- Параметре прослеђује у упит
  - подсетник: потребно је да се одбранимо од injection напада!
- Резултат упита претвара у одговарајуће структуре података
  - entity уколико враћамо записе из базе неизмењене
  - DTO уколико упит садржи комплекснија пресликавања (пример: генерисање извештаја)
- У зависности од коришћене базе података/библиотеке, логику за конверзију резултата упита морамо ручно да имплементирамо, или библиотека то чини аутоматски

Пример имплементације: Go/Gorilla Mux

```
func (r *ConsulAuthRepository) DeleteUser(ctx context.Context, username string) error {
    _, span := r.tracer.Start(ctx, "ConsulAuthRepository.DeleteUser")
    defer span. End()
    kv := r.cli.KV()
    userKey, err := r.constructKey("user/%s/", username)
    if err != nil {
        span. SetStatus (codes . Error , err . Error ())
        return err
      err = kv. Delete (userKey, nil)
    if err != nil {
        span. SetStatus (codes. Error, err. Error())
        return err
    return nil
```

Пример имплементације: Java/Spring

Entity

- Представља записе у бази података
  - додатно: везе ка другим ентитетима
- Омогућује објектно-релационо мапирање
- Може да садржи бизнис логику
  - тема активне дебате

Пример имплементације: Go/Gorilla Mux

Пример имплементације: Java/Spring

```
@Getter
@Setter
@Entity
@EqualsAndHashCode(of = "id")
@SQLDelete(sql = "UPDATE_post_SET_deleted_=_true_WHERE_id=?")
@Where(clause = "deleted=false")
public class Post {
    @1d
    @GeneratedValue
    private long id:
    private String title;
    private String text;
    private LocalDate creationDate;
    private long imageld;
    @ManyToOne(fetch = FetchType.EAGER)
    private User postedBy:
    @ManyToOne(fetch = FetchType.EAGER)
    private Community community:
    @ManyToOne(fetch = FetchType.EAGER)
    private Flair flair;
    private boolean deleted;
```

Data Transfer Object (DTO)

- Проблем: ентитети потенцијално нису погодни за слање клијенту
- Идеја: применити принцип енкапсулације, трансформација одговора у погодан формат
- Ова компонента је опциона, и често није неопходна
- Могуће је и комбиновање уз entity

Пример имплементације: Go/Gorilla Mux

```
type RegisterUser struct {
    Username
                  string 'ison: "username" uvalidate: "required" '
    Password
                  string 'json: "password" uvalidate: "required, password" '
    Email
                  string 'ison: "email" uvalidate: "required, email" '
    First Name
                  string 'json: "firstName" uvalidate: "required" '
    LastName
                  string 'ison: "lastName" uvalidate: "required" '
                  string 'ison: "town" uvalidate: "required" '
    Town
    Gender
                  string 'ison: gender uvalidate: required'
    CaptchaToken string 'json: captchaToken uvalidate: required'
```

Пример имплементације: Java/Spring

```
@Getter
@Setter
public class CommentDTO {
    private long id;
    private String text;
    private LocalDate timestamp;
    private long postld;
    private List < CommentDTO > replies;
    private UserDTO writtenBy;
    private ReactionType reaction;
    private int karma;
```

Middleware

- Често желимо да централизујемо логику која је потребна пре/после извршавања (већине или свих) метода из контролера
  - валидација токена за ауторизацију
  - праћење информација за logging/tracing
- Математички посматрано, одговара композицији функције
- У програмским језицима који имају first-class функције (пример: JavaScript, Go) се имплементира као композиција функција
- Уколико то није подржано, имплементира се механизмом који то опонаша (пример: Java/Aspect Oriented Programming)
- Пресрећемо захтев, прослеђујемо га даље или прекидамо ланац

Пример имплементације: Go/Gorilla Mux

```
func ExtractJWTUserMiddleware(next http. Handler) http. Handler {
    return http. HandlerFunc(func(w http. ResponseWriter. r *http. Request) {
        if authHeader, ok := r.Header["Authorization"]; ok {
            tokenString := authHeader[0]
            token, err := jwt.Parse(tokenString, func(token *jwt.Token) (interface{}, error) {
                return []bvte(os.Getenv("SECRET KEY")), nil
            })
            if claims, ok := token.Claims.(jwt.MapClaims); ok && token.Valid {
                authUser := model.AuthUser{
                    Username: claims["username"].(string),
                    Role:
                           claims["role"].(string),
                             time. Unix Milli (int64 (claims ["exp"], (float64))).
                    Exp:
                }
                authCtx := context.WithValue(r.Context(). "authUser". authUser)
                next.ServeHTTP(w. r.WithContext(authCtx))
            } else {
                http.Error(w, "Invalid_token", 401)
        } else {
            next.ServeHTTP(w, r.WithContext(newCtx))
    })
```

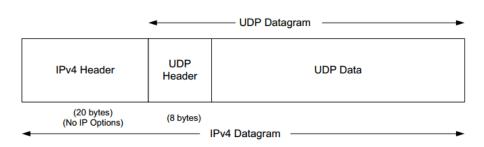
Пример имплементације: Java/Spring

```
OOverride
protected void doFilterInternal(HttpServletRequest request.
                                 HttpServletResponse response,
                                 FilterChain chain)
        throws ServletException, IOException {
    final String token = request.getHeader(HttpHeaders.AUTHORIZATION):
    if (isEmpty(token)) {
        chain.doFilter(request, response);
        return:
    }
    if (!jwtTokenUtil.validate(token)) {
        response . setStatus ( HttpServletResponse .SC UNAUTHORIZED ):
        return:
    }
    User user = userRepository.findByUsername(jwtTokenUtil.getUsername(token)).orElse(null);
    UserDetails userDetails = user == null ? null : new AuthUserDetails(user);
    UsernamePasswordAuthenticationToken authentication = new UsernamePasswordAuthenticationToken(
            userDetails.
            null
            userDetails = null? List.of(): userDetails.getAuthorities()
    ):
    Security Context Holder, get Context(), set Authentication (authentication):
    chain.doFilter(request, response);
}
```

Индирекција I

- Било који проблем у рачунарству може бити решен још једним нивоом индирекције, осим наравно проблема превише индирекција (David J. Wheeler)
- Индирекција омогућава имплементацију контроле приступа
- Извршавање акције мора да одобри посредник који дефинише правила приступа
- Механизам присутан на свим нивоима апстракције
  - енкапсулација у ООП, x86 protection rings, системски позиви, изолација процеса, **бизнис логика**

Индирекција II

Слика: шематски приказ индирекције

Основни појмови

- Идентификација: процес приписивања идентитета човеку или другом рачунару
  - регистрација корисничког налога
- Аутентификација: процес провере идентитета
  - пријављивање на кориснички налог
- Ауторизација: утврђивање права која корисник има над ресурсима у систему
  - провере права приступа у апликацији (middleware/controller/service)

Role Based Access Control: концепт

- Корисник има улогу, улога има дозволе
  - улога одговара радном месту у фирми или типу налога (обичан/администраторски)
  - дозвола одговара акцији у систему
- Улога додељена кориснику се (релативно) ретко мења
  - промена радног места
- Кроз време, могућа је промена дозвола додељених улогама

Role Based Access Control: имплементација

- Уз корисника, у бази података чувамо његову улогу
- Дозволе се најчешће не чувају, већ се провере имплементирају pyчно y middleware/controller
- Улога се чува у access token

Attribute Based Access Control: концепт

- RBAC је погодан за статичке дозволе, али је веома непогодан за динамичке
  - пример: само члан сме да приступи пројекту, преузимање видео игре је дозвољено старијима од 16 година
- ullet Функција f(Attr) o Bool одређује да ли корисник има дозволу да обави акцију
- Attr се састоји од тренутног стања система
  - ullet што значи да f(Attr) није детерминистичка функција!

Attribute Based Access Control: имплементација

- Уз записе у бази чувамо атрибуте који су потребни за одређивање права приступа
- Атрибути могу да представљају везу између корисника и заштићеног ресурса (пример: листа чланова пројекта) или да буду везани директо за заштићени ресурс (пример: старост потребна за преузимање игре)
- Провере се обављају у сервисном слоју
  - ullet уколико се f(Attr) евалуира у False, враћамо грешку 403 Forbidden
- Обично захтева додатни упит над базом података

Складиштење лозинки 1

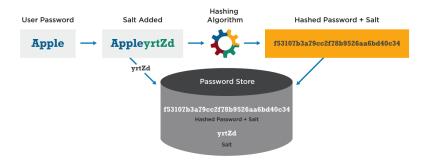
- Најједноставнији начин је складиштење лозинке у отвореном тексту
  - уколико нападач дође у посед лозинки, може да се несметано пријави у нашу, а вероватно и остале апликације
- Нешто боље је складиштење hash-а лозинке hash = HashFunc(pass)
  - исте лозинке имају исти hash (HashFunc(pass)) је детерминистичка функција)
  - могуће је извести dictionary/brute force напад и тиме компоромитовати исте лозинке

Складиштење лозинки II

- ullet Најбоље је складиштење $salted\ hash$ -а лозинке $salted\ hash = HashFunc(pass+salt)$
  - ullet salt је насумична вредност која се складишти уз лозинку
  - две исте лозинке ће због тога имати различиту $salted\_hash$ вредност, па је dictionary/brute force напад потребно извести одвојено за сваку лозинку
- На жалост, и даље има доста апликација које лозинке складиште у отвореном тексту, што нас чини рањивим
- Напомена: лозинке не смеју да се шаљу уколико веза није безбедна (HTTPS), јер у супротном могу да буду украдене без обзира на безбедно складиштење!

Складиштење лозинки III

Password Hash Salting

Слика: шематски приказ salted hash-a

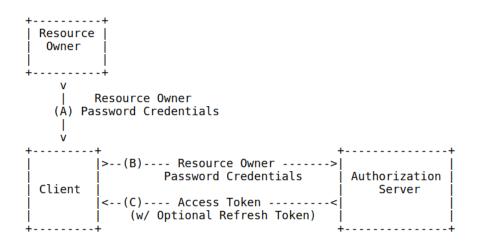
Основни ток

- Креира се кориснички налог
  - у зависности од врсте апликације, корисник се самостално региструје или добија готов налог
- Корисник се пријављује у апликацију својим креденцијалима (корисничко име и лозинка) и добија access token
  - access token садржи ID корисника као и његову улогу
- Уз сваки захтев, корисник шаље свој access token
  - уколико access token истекне, потребно је да се корисник поново пријави

OAuth 2.0 I

- Проблем: како да омогућимо да друга апликација буде клијент који извршава акције у име корисника?
- Једноставно решење: апликацији дајемо креденцијале
  - дељење креденцијала никада није добра идеја
  - апликација би имала сва корисничка права
- Боље решење: апликацији дајемо access token
  - нема дељења креденцијала
  - ullet токен има ограничена права приступа на неопходан подскуп $token\_rights \subseteq user\_rights$
- Ми ћемо да имплементирамо упроштену верзију која не подржава 3rd party клијенте
  - Resource Owner Password Credentials Grant bes refresh token-a

OAuth 2.0 II

Слика: Resource Owner Password Credentials Grant

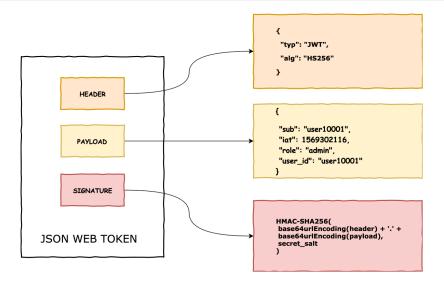
Access token

- Издаје га Authorization Server, шаљемо га у сваком захтеву ка Resource Server
- Уколико је токен истекао, или је из другог разлога невалидан,
   Resource Server одбија наш захтев
- Уколико је токен валидан, даља права приступа одређује логика апликације (подсетник: RBAC, ABAC)
- Напомена: Authorization Server и Resource Server не морају да буду одвојене апликације, већ одвојени *endpoint*-и у једној апликацији

JSON Web Token I

- Формат за представљање access token-a
- Header: Тип токена и алгоритам коришћен за дигитални потпис
- Payload: ID корисника, улога, датум док којег важи токен, додатна поља
- Signature: Дигитални потпис који апликација проверава како би утврдила да ли је она издала токен
- Напомена: Base64 је алгоритам за кодирање, а не енкрипцију!
  - односно, свако може да прочита наш токен, те он не би требало да садржи тајне информације

JSON Web Token II

JSON Web Token III

Encoded PASTE A TOKEN HERE

eyJhbGciOiJIUzI1NiIsInR5cCI6IkpXVCJ9.ey JzdWIiOiIxMjM0NTY3ODkwIiwibmFtZSI6Ikpva G4gRG91IiwiaWF0IjoxNTE2MjM5MDIyfQ.SflKx wRJSMeKKF2QT4fwpMeJf36P0k6yJV_adQssw5c

Decoded EDIT THE PAYLOAD AND SECRET

```
HEADER: ALGORITHM & TOKEN TYPE
    "alg": "HS256".
   "typ": "JWT"
PAYLOAD: DATA
   "sub": "1234567890",
   "name": "John Doe".
   "iat": 1516239022
VERIEV SIGNATURE
 HMACSHA256(
  base64UrlEncode(header) + "." +
  base64UrlEncode(payload),
   your-256-bit-secret
 ) m secret base64 encoded
```